

La ràdio autonòmica

Jordi Joan Català Cap de Programes de Catalunya Ràdio

■ La radio autonómica

La radio autonómica ofrece a los oyentes una programación adecuada a la realidad cultural y geográfica, una programación más concreta dirigida a un ámbito más reducido. Sin duda, las radios autonómicas desempeñan un papel muy importante por lo que se refiere a la recuperación de los valores históricos, lingüísticos y culturales del territorio que representan.

■ Autonomous community radio

Autonomous community radio gives listeners access to programming that matches a particular cultural and geographical context - programming that is specifically aimed at a smaller area. Autonomous community radio stations unquestionably play an important role in reestablishing the historical and cultural values and the language of the territory they represent.

■ La radio des Communautés autonomes

La radio d'une Communauté autonome offre à ses auditeurs une programmation adaptée à la réalité culturelle et géographique, une programmation plus concrète destinée à un domaine plus réduit. Sans aucun doute, les radios des Communautés autonomes jouent un rôle très important quant à la récupération des valeurs historiques, linguistiques et culturelles du territoire qu'elles représentent.

Parlar de ràdio autonòmica en general és parlar (si més no a Catalunya) d'una manera nova de fer ràdio de la qual ara no ens en sabríem estar.

Es tracta d'un concepte jove (de menys de vint anys d'existència a l'estat espanyol) i que es basa en un nou estil radiofònic que acostia molt més el mitjà a l'oient. Se'n redueix l'àmbit d'influència i els projectes programàtics s'adeqüen en virtut d'una realitat cultural i geogràfica concretes, i de l'interès que determinades temàtiques poden tenir per a aquesta audiència.

Amb l'arribada dels ajuntaments democràtics es van crear un bon nombre d'emissores municipals que representaven, i encara representen, l'element de màxima vinculació entre el mitjà i l'oient, per tal com són les que comuniquen immediatament allò més quotidià pel ciutadà.

Així, el mapa radiofònic es composava d'un gruix important d'emissores d'àmbit estatal amb una programació genèrica i un grup incipient d'emissores municipals amb l'objectiu de cobrir un buit des del punt de vista informatiu en cadascuna de les poblacions des d'on emetien.

Ràdio-4

És ben cert que a aquesta simplificació que he fet cal afegir dues puntualitzacions: les desconexions que feien les diferents emissores d'àmbit estatal, que afectaven principalment programes d'entreteniment, i Ràdio-4.

Ràdio-4 va ser la punta de llança que l'any 1976 va voler obrir el camí de la ràdio autonòmica a Catalunya. La seva programació estava pensada i feta per gent del nostre país i la seva llengua era el català; però la vocació dels qui la van autoritzar no va ser mai la de fer una ràdio descentralitzadora. Ràdio-4 va ser un gest polític que des de Madrid es va voler fer cap a Catalunya un cop restaurada la democràcia, però mai no es va creure de debò en el projecte i bona prova en són les escasses inversions tecnològiques que s'hi van

fer per poder augmentar-ne l'àmbit de cobertura i la manca de recursos que amb els anys l'han portat a la situació en què està.

Fetes aquestes dues excepcions, torno al mapa radiofònic que havia dibuixat anteriorment: emissores d'àmbit estatal amb desconnexions per fer programes d'entreteniment i emissores municipals que feien una tasca important, però cadascuna per separat.

Una mancança evident

Davant d'aquesta realitat, la mancança era evident. Calia introduir un nou mitjà que arribés a tot el país amb un missatge diferent del que hi havia fins aleshores a les grans cadenes. Aquest missatge havia de ser, sobretot, descentralitzat. Havia d'incloure tot allò que interessés els oients catalans i que fins aleshores no podien escoltar per manca d'espai dins un programa pensat per acontentar tot el territori espanyol. El vehicle havia de ser la llengua pròpia del país; d'aquesta manera, s'atacava a fons un dels problemes més greus de la societat catalana de l'època: el mal estat en què es trobava socialment el català després de tants anys de reclusió a la llar.

Però no n'hi havia prou amb això; si es volia crear un veritable mitjà de comunicació que arribés a la gent, s'havia de fer competitiu i obert. En paraules de Joaquim Maria Puyal l'any 1982: «No vull que la gent m'escolti perquè dono els partits en català, vull que la gent m'escolti perquè els transmeto millor que els altres».

Aquesta va ser la filosofia amb què es va engegar Catalunya Ràdio el 1983: una emissora que expliqués la realitat del nostre entorn amb una visió catalana, que ho fes amb la llengua del país i que arribés al màxim de població possible.

Un desenvolupament espectacular

Des de l'any 1983 fins ara el desenvolupament de Catalunya Ràdio ha estat espectacular. En poc més d'un any les seves emissions arribaven al 90% de la població i en sis anys es va convertir en l'emissora més escoltada del país, situació que no ha abandonat d'aleshores ençà.

L'exemple de Catalunya Ràdio pot servir d'il·lustració a l'hora de parlar de la creació de les ràdios autonòmiques de les anomenades comunitats

històriques. Referents culturals i lingüístics fan que, en un moment donat, els diferents governs es plantegin la creació d'emissores de ràdio i cadenes de televisió amb l'objectiu d'impulsar una identitat pròpia llargament amagada. No és casual que Euskadi i Galícia, juntament amb Catalunya, siguin les comunitats que posin en marxa abans projectes d'aquestes característiques. La situació social de tots tres territoris han fet que la implantació dels mitjans de comunicació propis hagi estat diferent. De tota manera, sí que es pot dir que un element comú n'és que l'audiència en tots els casos és substancial i suficient amb escriure per justificar una televisió i una ràdio autonòmiques.

Just després de Radio Euskadi i la Ràdio Galega, Canal 9 del País Valencià va ser l'emissora següent a posar-se en marxa (també amb una problemàtica lingüística per resoldre). Al darrere d'aquestes tres comunitats, van venir la resta.

Actualment hi ha tres governs més amb emissores autonòmiques (Andalusia, Madrid i Múrcia) i alguns d'ells amb problemes per a la seva continuïtat. El fet que a Andalusia sigui molt important l'element folklòric ha fet de Canal Sur una de les emissores més escoltades, però a la resta hi ha un important problema d'identificació.

Ni Madrid ni Múrcia no tenen una cultura ni una llengua tan diferents; fins i tot en el cas de Madrid, l'element descentralitzador del tractament de la informació perd tot el seu pes, ja que es tracta del mateix centre de l'estat. La manca de definició d'aquestes ràdios les ha fet molt vulnerables, ja que competeixen directament amb les grans cadenes estatals sense cap element diferenciador i amb la problemàtica que suposa sempre una lluita desigual pel que fa a audiències i a pressupostos.

En el cas de Catalunya, i també en el d'Euskadi, Galícia i el País Valencià, el paper de la ràdio autonòmica ha estat el de normalitzar una llengua a través dels mitjans de comunicació. Durant aquests quinze anys s'ha intentat fer des d'una emissora pública el paper de pública i privada alhora, de manera que els primers canals de les emissores autonòmiques han estat sempre competitiu en continguts amb els de les grans cadenes estatals, però amb la diferència de la llengua vehicular del discurs.

Servei públic

S'ha deixat de banda, moltes vegades, el referent de servei públic, per tal com el que es volia era arribar al màxim de gent. Una bona audiència significava, sobretot, que la gent s'acostumés a escoltar la ràdio en la seva pròpia llengua i, de passada, anés aprenent a parlar-la bé per un sistema gairebé d'osmosi.

Els resultats els últims anys han estat espectaculars: les estadístiques diuen que el grau de coneixement del català, l'euskera o el gallec ha augmentat exponencialment, i que una bona part d'aquest augment ha estat gràcies als mitjans de comunicació autonòmics.

Les ràdios autonòmiques, encara avui, tenen un paper molt important pel que fa a la recuperació dels valors històrics, lingüístics i culturals del territori que representen, però el seu paper ha d'anar molt més enllà.

No hem d'oblidar que les ràdios autonòmiques són, en el 100% dels casos, emissores de titularitat pública. Els últims anys, si més no a Catalunya, ha aparegut una altra emissora amb vocació autonòmica, com Ràdio, a la qual només li falta cobertura per poder arribar a tot el país. La seva filosofia és semblant a la de Catalunya Ràdio pel que fa al canal generalista. És un primer pas cap a la transició radiofònica, en què es demostrï que hi ha mercat per a més d'un canal en llengua pròpia i que, amb un estil semblant de fer ràdio, l'oient pot escollir entre diferents alternatives. Un cop superada la primera fase, ara cal un segon pas: la introducció en el mercat d'una ràdio autonòmica privada. Això, que significaria la total normalització del país en matèria radiofònica, comportaria una redefinició de les actuals ràdios autonòmiques públiques per poder passar, en alguns casos, a una tasca diferent.

En aquest sentit, i volent aprofundir encara més la vocació de servei públic de les emissores autonòmiques, en alguns casos s'han creat nous canals per satisfer un seguit de necessitats que no s'ofereixen ni des de les emissores privades ni des de la mateixa emissora mare. Així, Ràdio Euskadi té una emissora on només es parla l'euskera i no s'hi sent mai una sola paraula en cap altra llengua, i Catalunya Ràdio té tres canals especialitzats dedicats l'un a la música clàssica, un altre a la informació i el tercer a la cultura.

Continguts especialitzats i temàtiques minoritàries

En tots els casos, es tracta de continguts molt especialitzats i de temàtiques minoritàries amb clara vocació de servei. La ràdio autonòmica, com a ràdio pública, també té l'objectiu de cobrir continguts que les altres emissores deixen de banda. L'exemple més clar n'és el nou canal de Catalunya Cultura, en què la cultura és la protagonista les vint-i-quatre hores del dia. Aquest nou projecte, innovador a l'estat espanyol, vol aixoplugar tota la producció cultural del país, ja sigui de masses o minoritària, i neix sense cap ambició d'aconseguir a curt termini grans nivells d'audiència. El principal objectiu n'és donar a conèixer tota la producció cultural del país que tradicionalment quedava oblidada i ser impulsor de noves tendències i projectes culturals. Una emissora així no pot ser mai de titularitat privada, ja que la seva rendibilitat és més que dubtosa, però ha de servir per acomplir un servei importantíssim a la societat que l'ha fet néixer.

Els mateixos paràmetres serveixen per a Catalunya Informació, un canal de notícies que només té un referent a escala estatal en Radio-5 Todo Noticias, també de titularitat pública. En aquest cas, val a dir que, en una segona fase, Catalunya Informació comença a obtenir uns nivells d'audiència francament competitiu.

Capdavanters en experiències tecnològiques punteres

Des de sempre, un altre dels objectius de la ràdio autonòmica ha estat el de ser capdavanters en experiències tecnològiques punteres. Actualment el repte n'és la ràdio digital, el futur sistema de difusió radiofònic amb una qualitat de so equiparable al CD i amb possibilitats enormes de transmissió de dades i multiprogramació. Si els pressupostos ho permeten, la tasca investigadora de les emissores públiques ha de continuar, com també ha de continuar la tasca investigadora a escala de programació per cercar noves fórmules que agradin a l'oient i que siguin el planter per a una nova manera de fer ràdio.

Questions econòmiques

Queda per tractar la qüestió econòmica. Les emissores públiques tenen ara una espasa de Dàmocles sobre el cap que no és altra que els estudis

que es duen a terme a Brussel·les on es parla de la necessitat d'eliminar la possibilitat que els mitjans de comunicació públics puguin tenir ingressos per la via de la publicitat.

Es tracta d'un intent de garantir el pastís publicitari a les empreses privades atès l'engrandiment del mercat radiofònic que pot suposar la introducció del DAB. D'aquesta manera, i tenint en compte que, a escala estatal, les programacions que habitualment fan les emissores públiques són semblants a altres ofertes privades, el raonament podria ser el de la competència deslleial. En l'àmbit autonòmic, una resolució d'aquestes característiques, avui per avui, resultaria letal per a tota la feina que s'ha fet fins ara. Les emissores, que han arribat a competir en igualtat de condicions amb les cadenes estatals, dependrien únicament de la decisió dels governs d'augmentar les

subvencions si no es volen veure abocades a un paper secundari i ineficaç, avui dia, per mantenir el projecte de normalització lingüística del territori que encara no s'ha acabat.

Propostes com la implantació d'un cànon que permeti eixugar aquestes pèrdues podrien ser una solució, però cal tenir molt en compte que la situació de les ràdios autonòmiques és molt diferent a la de les emissores públiques d'àmbit estatal, on conceptes com el lingüístic estan superats des del mateix dia del seu naixement.

En definitiva, la ràdio autonòmica ha obert un forat en l'espectre radiofònic dels últims quinze anys, ha fet camí perquè altres hi vinguin al darrere i ha de cercar el seu futur en una ràdio de servei i innovadora. Això sí, sempre que estiguin ben cobertes la resta d'ofertes radiofòniques descentralitzades i en la pròpia llengua. **J.J.C.**